

Asia: VN/23793/2023

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi työttömyysturvalain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Lausuttavaa ansiopäivärahan määrän alentamista koskevasta ehdotuksesta?

-

Lausuttavaa palkkatuetta työtä ja työssäoloa koskevasta ehdotuksesta?

-

Lausuttavaa työllistämismääräyksen ja siihen liittyvän sääntelyn kumoamisesta?

-

Lausuttavaa työttömyysturvaseuraamuksia koskevasta ehdotuksesta?

-

Lausuttavaa ehdotuksesta, joka koskee luopumista eräistä työssäoloa ja ansiopäivärahan määrä koskevista ikäsidonnoista poikkeuksista?

-

Lausuttavaa vaikutuksista kotitalouksiin?

-

Lausuttavaa esityksen taloudellisista vaikutuksista (ml. vaikutukset julkiseen talouteen, työllisyyteen ja kuntiin)?

-

Lausuttavaa vaikutuksista toimeenpanijoihin (ml. vaikutukset työttömyysetuuden maksajiin ja julkisen työvoimapalvelun järjestäjään)?

-

Lausuttavaa muista vaikutuksista (ml. vaikutukset yrityksiin ja muihin työnantajiin)?

-

Lausuttavaa siitä miten muutosten vaikutuksia voitaisiin seurata ja arvioida jälkikäteen?

-

Lausuttavaa voimaantulosta ja siirtymäsäännöksestä?

-

Muuta lausuttavaa esityksestä?

Lapsiasiavaltuutetun lausunto on luettavissa kokonaisuudessaan, lähdeviitteineen www.lapsiasia.fi/lausunnot

Lapsiasiavaltuutetun kannanotot

Hallituksen esitysluonnoksen mukaan (kohta 4.2.2.3) esitykseen sisältyvät ehdotukset, jotka koskevat työttömyysetuuksien määrää ja sitä, milloin oikeus ansioperusteiseen etuuteen voi syntyä, vaikuttavat työntekijöiden etuuksiin ja näin ollen työttömien huoltajien taloudellisiin mahdollisuuksiin huolehtia lapsista. Toisaalta esitysluonnoksessa todetaan, että osa ehdotuksista on sellaisia, joiden kohdalla voidaan arvioida, että ne eivät kohdistu erityisen voimakkaasti lapsiperheisiin.

Tavoite lapsiperheiden huoltajien työllistymisestä on lasten elintason ja hyvinvoinnin kannalta kannatettava. Hallituksen esitysluonnos sisältää laajoja vaikutusarviointeja, joissa on pyritty esittämään myös yhteisvaikutuksia ja ottamaan huomioon ainakin osin jo syksyllä 2023 toteutettuja muutoksia. Tämä on myönteistä. Tässäkin hallituksen esitysluonnoksessa tuodaan monissa paikoin esiin, että muutokset kohdistuisivat hieman harvemmin tai jossain väärin vähäisempinä lapsiperheisiin, joka sekin on myönteistä. Se ei kuitenkaan poista sitä tosiasiaa, että muutokset asettavat ainakin osan lapsiperheistä entistä heikompaan taloudelliseen asemaan. Tällä on usein negatiivisia vaikutuksia lasten elintasaan ja hyvinvointiin. Vaikka voimaantulosäännöksillä pyritään antamaan perheille aikaa sopeutua muutoksiin ja löytää työtä, se voi olla osalle perheistä mahdotonta. Erityisen valitettavaa on, että muutokset kohdistuvat usein jo valmiiksi heikoimmassa asemassa oleviin lapsiin.

Suomalaislapsista noin 11 prosenttia elää suhteellisessa köyhydessä. Lapsiköyhyyden vähentäminen on vuodesta 2019 asti ollut kansallisen lapsistrategian keskeinen tavoite, sillä lapsiköyhyyden kielteiset seuraukset lapsen hyvinvoinnille ja kehitykselle on todistettu lukuisissa tutkimuksissa. Suomalaisessa kohorttitutkimuksessa voitiin aukottomasti osoittaa, että lapsiperheen käytettävissä olevien tulojen vähentyminen muodostaa merkittävän riskin lapsen mielenterveydelle lisäämällä aikuisten kokemaa stressiä ja aiheuttamalla negatiivisia muutoksia vanhempien mielenterveyteen, vanhempien väliseen suhteeseen ja vanhemmuuteen. Vaikutukset olivat pitkäaikaisia ja ylisukupolvisia.

Niin ikään vuonna 1987 ja 1997 Suomessa syntyneiden lasten kohorttitutkimukset ovat osoittaneet köyhyyden ylisukupolvisuuden ja lukuisat yhteydet erilaisiin pahoinvointitekijöihin, kuten lastensuojelun tarpeeseen ja nuorisorikollisuuteen. Vastaavia tuloksia on havaittu lukuisissa

kansainvälisissä tutkimuksissa, myös Pohjoismaissa. Esimerkiksi Tanskassa pyrittiin lisäämään työnteon kannustimia leikkaamalla rajusti maahanmuuttajataustaisten perheiden sosiaaliturvaa vuonna 2002. Arvostettujen taloustieteilijöiden tutkimus osoittaa uudistuksen kielteiset vaikutukset erityisesti lapsiin: lasten osallistumisaste niin varhaiskasvatuksessa kuin esikoulussa laski, lasten suoriutuminen kielikokeissa heikkeni ja teini-ikäisten rikollisuus lisääntyi.

Lapsiasiavaltuutettu muistuttaa, että YK:n lapsen oikeuksien komitea suositteli kesäkuussa 2023 antamissaan päätelmissä Suomelle, että valtio välttää sosiaaliturvaetuuksien leikkauksia, jotka vaikuttavat köyhyyden ja syrjäytymisen vaarassa oleviin lapsiin. Päätelmissä kehoitetaan useassa muussakin kohdassa, muun muassa koulutukseen, vapaa-aikaan ja väkivallan ehkäisyyn liittyen, parantamaan sosiaalis-taloudellisesti heikoimmassa asemassa olevien lasten asemaa. Lapsiperheköyhyydellä tiedetään vaikuttavan lasten hyvin-vointiin ja terveyteen joskus jopa läpi koko elämän.

Lapsen oikeuksien yleissopimus (4 artikla) ottaa huomioon valtion käytettävissä olevat resurssit, mutta asettaa lapsen edun kuitenkin etusijalle myös silloin, kun tehdään talouden sopeuttamistoimia ja säästöpäätöksiä. YK:n lapsen oikeuksien komitean mukaan sopimusvaltioiden ei tulisi ryhtyä tarkoituksellisesti taloudellisiin, sosiaalisiin ja sivistyksellisiin oikeuksiin liittyviin taantumuksellisiin toimiin. Sopimusvaltioiden ei myöskään pitäisi sallia lasten oikeuksien nykyisen toteutumistason heikentymistä.

Komitean mukaan talouskriisien aikana taantumuksellisia toimia voidaan harkita ainoastaan silloin, kun kaikki muut vaihtoehdot on arvioitu ja on varmistettu, että vaikutukset kohdistuvat viimeisenä lapsiin ja erityisesti haavoittuvassa asemassa oleviin lapsiin.

Muistutamme myös Euroopan neuvoston sosiaalisten oikeuksien komitean 15.2.2023 julkistetusta ratkaisusta, jossa komitea totesi Suomen sosiaaliturvan tason olevan liian alhainen. Ratkaisussa tarkasteltiin muun muassa vähimmäissairauspäivärahan, -vanhempainrahan, -kuntoutusrahan, työttömyysturvan peruspäivärahan, takuueläkkeen, työmarkkinatuen ja toimeentulotuen tasoa suhteessa suomalaisten keskituloon. Komitea totesi vähimmäisetuudet liian mataliksi kattamaan tuensaajan perustarpeet uudistetun Euroopan sosiaalisen peruskirjan edellyttämällä tavalla. Tässä kohdin on korostettava lapsen oikeuksien yleissopimuksen mukaista lapsen oikeutta ruumiillisen, henkisen, hengellisen, moraalisen ja sosiaalisen kehityksensä kannalta riittävään elintasoon (27 artikla) ja sosiaaliturvaan (26 artikla). Mainitut tukimuodot vaikuttavat suoraan lasten ja lapsiperheiden elintasoon ja sosiaaliturvaan.

Lapsiasiavaltuutettu on syksyn 2023 aikana antanut lukuisia lausuntoja ministeriöille ja eduskunnan valiokunnille hallituksen esityksistä sosiaaliturvan ja muiden etuuksien muutoksiksi sekä valtion talousarvioesityksestä (HE 41/2023 vp) ja julkisen talouden suunnitelmasta 2024-2027 annetusta valtioneuvoston selonteosta (VNS 1/2023 vp). Esitysten yhteisenä tavoitteena, mukaan lukien nyt käsillä oleva esitysluonnos, on ollut tasapainottaa valtiontaloutta alentamalla sosiaaliturvan ja muiden etuuksien tasoa ja parantamalla työllisyyttä. Tavoite itsessään on ymmärrettävä, mutta valitettavasti keinot tavoitteisiin pääsemiseksi näytettävät kohdistuvan varsin mittavassa määrin jo valmiiksi heikoimmassa asemassa oleviin lapsiin ja lapsiperheisiin. Pyydämme ministeriötä tutustumaan aiempiin lausuntoihin.

Lopuksi huomautamme, että nämäkin nyt ehdotettavat muutokset voivat johtaa siihen, että lapsiperhe ohjautuu entistä useammin toimeentulotuen piiriin. Vaikka köyhissä lapsiperheissä on tyypillistä, että ainakin toinen huoltajista käy töissä, niissä joudutaan työssäkäynnistä huolimatta turvautumaan usein esimerkiksi asumistukeen ja toimeentulotukeen. Köyhyys lapsiperheissä on siis

jossain määrin erilaista kuin muissa kotitalouksissa, joissa köyhyys yleensä selittyy työttömyydellä tai työelämän ulkopuolella olemisella.

Lapsiasiavaltuutetun näkemyksen mukaan on kyseenalaista tehdä muutoksia, jotka johtavat siihen, että toimeentulotukeen ja yleiseen asumistukeen joudutaan turvautumaan entistä useammin. Muistutamme, että hallitusohjelmankin tavoitteena on vähentää tukeutumista sosiaaliturvaan. Ristiriita näyttää ilmeiseltä. Toimeentulotuki on tarkoitettu viimesijaiseksi ja yleensä lyhytaikaiseksi tukimuodoksi, joten vaikuttaa arveluttavalta ja varsin lyhytnäköiseltä tehdä säästöpäätöksiä, jotka pakottavat lapsiperheitä toimeentulotuen piiriin tai pysymään sen piirissä. Toimeentulotuen saanti edellyttää varattomuutta ja tuntevia toimeentulovaikeuksia. Sen piirissä olevat lapsiperheet ovat hyvin haavoittuvassa asemassa ja toimeentulotuen tarve usein pitkittyy.

Kohdennettu kysymys TE-toimistoille ja työllisyyden edistämisen kuntakokeilussa mukana oleville kunnille: Mikä on tilastotietoihin tai arvioon perustuva käsityksenne muutoksen taloudellisista ja muista vaikutuksista, jos palkkatuettu työ kerryttäisi kokonaisuudessaan työssäolovelvoitetta ja koulutusta vaille oleville nuorille asetettua seuraamusta?

-

Helander Merike

Lapsiasiavaltuutetun toimisto - Elina Pekkarinen, lapsiasiavaltuutettu;
Merike Helander, juristi, lapsiasiavaltuutetun toimisto